

OBSAH

Z NAŠÍ ČINNOSTI

Josef Regner: Zpráva o činnosti Společnosti česko-arabské za r. 2010 (Report on Czech-Arab Society Activities in 2010)..... 3

STUDIE A DOKUMENTY

Eduard Gombár: Československo a Libye v letech 1960 – 1992 (Czechoslovakia and Libya 1960-1992)..... 7

KULTURA

Úvod prof. J. Oliveria k vydané sbírce poezie Dža'fara Hajdara (Introduction into Dža'far Haidar Poetry by Prof. J. Oliverius)..... 17

Miroslav Houska: Hanzelka & Zikmund: Fotografie z Iráku 1960 (Hanzelka & Zikmund: Photos from Iraq 1960)..... 20

Miroslav Houska: Festival arabské kultury v Plzni (Festival of Arabic Culture in Pilsen) 21

INFORMACE

Jaroslav Bureš: Současná situace v arabském světě a úkoly Nadace Anny Lindhové (Today's Situation in Arab World and Perspectives of Anna Lindh Foundation).... 23

Dana Horká: Zamyšlení nad problémem ústavnosti případného zákonného zákazu nošení burky (příp. i šátku) při jednání v úředním styku v České republice (Problem of Constitutionality of Possible Prohibition of Wearing Burqa in Official Contacts in the Czech Republic)..... 26

Mansoor Maitah: Svéráz arabské demokracie (Peculiarity of Arab Democracy)..... 33

Bulletin Společnosti česko-arabské č. 1, duben 2011, 19. ročník, uzávěrka čísla 15. 4. 2011.

Redakční rada: PhDr. Jaroslav Bureš, Prof. PhDr. Eduard Gombár, CSc., PhDr. Jana Gombárová, Mgr. Miroslav Houska, Ing. Marie Hrušková, Beata Hulínová, Milena Zeithamlová

Návrh obálky: Yousef Hamman

Uspořádali: PhDr. Jana Gombárová, Mgr. Miroslav Houska, Hana Suchardová

Kontaktní adresa: Kazašská 1426, 101 00 Praha 10, tel.: 602 379 864

www.czech-arab.org, info@czech-arab.org

Příspěvky do Bulletinu můžete poslat e-mailem na adresu: bulletin@czech-arab.org

ISSN-1803-922



Literární kavárna v libyjském Tripolisu (M. Houska)

**Vyšlo u příležitosti 17. mezinárodního knižního veletrhu a
literárního festivalu Svět knihy Praha 2011
ve spolupráci s nakladatelstvím Dar Ibn Rushd v Praze**

**Redakce Bulletinu Společnosti česko–arabské neodpovídá za názory
autorů příspěvků**

Zpráva o činnosti Společnosti česko-arabské za r. 2010

Členové Společnosti se sešli na valné hromadě 15. února 2011 a odsouhlasili zprávu o činnosti za rok 2010 a orientační plán činnosti na rok 2011.

Úkoly, které stanovilo usnesení valné hromady předsednictvu, se nám podařilo beze zbytku splnit.

Prvním úkolem bylo zajistit vydávání Bulletinu v tištěné podobě i elektronické verzi v češtině a arabštině. Díky finanční pomoci národního českého centra Nadace Anny Lindhové se podařilo zajistit financování alespoň jednoho čísla, které vyšlo koncem roku.

Děkujeme za spolupráci jak agentuře Babylon, tak především Nadaci Anny Lindhové.

Úspěšně jsme se vypořádali i s dalšími úkoly - najít vhodnější formu spolupráce se Sdruženími v rámci Společnosti a zajistit účtování projektů v rámci jednotlivých grantů. Po vzájemné dohodě s naší

největší a nejaktivnější pobočkou v Brně jsme dohodli, že bude vystupovat pod jménem SČA Brno jako samostatná právnická osoba, což jí umožní lepší přístup k financování. Naše činnost bude i nadále úzce koordinována a budeme se vzájemně podporovat.

Ministerstvu vnitra jsme předložili ke schválení nové znění našich Stanov – především potvrzení adresy společnosti v Kazašské 1426 a další drobné úpravy odsouhlasené na poslední valné hromadě. Nové stanovy nám byly potvrzeny příslušným odborem MV.

Naši činnost v 1. pololetí jsme museli přizpůsobit nedostatku finančních prostředků - dary i granty jsme měli příslibeny až na konec 1. pololetí.

První akcí byla přednáška našeho místopředsedy Mgr. Miroslava Housky „Pomoc České republiky při záchraně kulturního dědictví Iráku“ v lednu v Ústavu mezinárod-

Z NAŠÍ ČINNOSTI

ních vztahů v Praze. Na přednášku navázala výstava fotografií pod stejným názvem zahájená v březnu v Informačním středisku OSN v Praze na Smíchově. Návštěvníci se zájmem vyslechli při vernisáži úvodní slovo Mgr. M. Housky a zaposlouchali se do arabských melodií. Organizaci výstavy a činnost naší Společnosti při popularizaci činnosti českých odborníků v Iráku ocenil dopisem tehdejší ministr zahraničních věcí Ing. Jan Kohout.

V březnu se v Barceloně konalo Forum Nadace Anny Lindhové, kterého se zúčastnilo přes 1000 zástupců národních sítí Nadace. Za národní síť Nadace v ČR se zúčastnil Prof. Eduard Gombár, místopředseda naší Společnosti, za naši Společnost pak Dr. Jana Gombárová. V témže měsíci jsme spolupracovali na kulturním večeru Arabský svět v Plzni.

Řada zájemců navštívila náš stánek na veletrhu Svět knihy. Oceňovali zvláště možnost odnést si zdarma řadu publikací v

češtině o islámu a diskuze s členy Islámské nadace v Praze.

V dubnu jsme pak v Casa Gelmi zorganizovali první z řady kulturních večerů - tento ve spolupráci s Iráckým forem.

Již tradičně jsme spolupracovali při přípravě 20. festivalu spisovatelů Praha, i když jeho hvězdou byl čínský nositel Nobelovy ceny Gao Xingjian, z našeho hlediska byli lákadlem egyptský spisovatel Bahar Taher a alžírsko-francouzská spisovatelka Assia Djebbar. Akcí v rámci červnového festivalu se zúčastnila řada našich členů.

V červenci jsme se sešli při společenském večeru u příležitosti oslav výročí vzniku Irácké republiky - arabskou hudbu, tanečnice a občerstvení ocenilo kolem 80 účastníků, včetně vedení irácké ambasády.

Po obdržení dotace Magistrátu hlavního města Prahy jsme mohli připravit řadu akcí na 2. pololetí minulého roku. Byla to především řada kulturních večerů, zasvěcených arabským básníkům. A tak za-

Z NAŠÍ ČINNOSTI

zněly verše Al Jawahiriho na večeru v říjnu, arabské i české verše našeho člena básníka Dža'fara Hajdara, v říjnu nás navštívil i starý přítel jemenský básník al Sharafi. Některé z těchto akcí proběhly v rámci 2. festivalu orientální kultury "Nad Prahou půlměsíc", pořádaného sdružením Komba. Na organizaci tohoto festivalu jsme se již tradičně podíleli. Kromě již zmíněných básnických večerů jsme spolupracovali na návštěvě pražské a brněnské mešity pro zájemce z řad české veřejnosti, na diskuzi o postavení žen v islámské společnosti a výtvarné dílně - Šperky z Maghrebu. Na základě tohoto festivalu předseda SČA a místopředsedkyně Milena Zeihamlová měli vystoupení v Českém rozhlasu o činnosti naší Společnosti.

S velkým úspěchem se setkal již tradiční večer uspořádaný u příležitosti Mezinárodního dne solidarity s palestinským lidem v Městské knihovně. Zúčastnilo se ho

několik set lidí včetně představitelů arabských ambasad. S projevy vystoupil palestinský velvyslanec dr. Salaymeh, poslanec izraelského Knesetu za arabskou menšinu Al Baraka, ředitel informačního střediska OSN v Praze p. Broža, pí. Nováková z Mezinárodního hnutí solidarity a předseda Společnosti česko-arabské Ing. Josef Regner. Po bohatém kulturním programu včetně filmu návštěvníci ochutnali i arabské pochoutky.

V prosinci pak proběhla poslední dvě přátelská setkání - Jordánský večer ve spolupráci s Klubem přátel Jordánska a irácký večer věnovaný předsvátečnímu rozjímání. Společnost se podílela rovněž na organizaci výstavky českého skla s kaligrafickými broušenými arabskými motivy, která proběhla v prostorách MZV a byla zahájena náměstkem ministra p. Dubem za účasti členů arabského diplomatického sboru.

Z NAŠÍ ČINNOSTI

Jak již bylo zmíněno v úvodu Zprávy, podařilo se koncem roku vydat alespoň jedno číslo Bulletinu v rozsahu 22 stran v češtině a 6 stran v arabštině.



Josef Regner (M. Prokeš)

V oblasti financování jsme bohužel vzhledem k úsporným opatřením neobdrželi žádnou podporu od Ministerstva zahraničních věcí, podařilo se nám získat dar od Magistrátu hlavního města Prahy ve výši 50 000 Kč a od české sítě Nadace Anny Lindhové 28 000 Kč. Nadace rovněž financovala vydání Bulletinu ve výši 32 000 Kč.

Společnost zpracovala žádosti o granty a dary, a to

na Magistrát hlavního města Prahy, na Ministerstvo zahraničních věcí a na českou síť Nadace Anny Lindhové. Dle dosavadních informací magistrát jednu z našich dvou žádostí zamítl, o druhé se jedná. Žádost na českou síť, týkající se akcí v 1. pololetí 2011 byla schválena, předpokládáme, že v případě vypsání dalších grantů požádáme ještě o finance na 2. pololetí. Stanovisko MZV je dosud neznámé.

Všechny poskytnuté dary a dotace byly dárcům vyúčtovány dle podmínek jednotlivých grantů.

Závěrem chci ještě jednou poděkovat všem donátorům - především pražskému magistrátu a Nadaci Anny Lindhové, za spolupráci pak představitelům MZV a arabských ambasad a samozřejmě všem členům Společnosti, kteří se aktivně podíleli na její činnosti.

Ing. Josef Regner,
předseda Společnosti česko - arabské

Československo a Libye v letech 1960 - 1992

Českoslovenští vojáci a cestovatelé v Libyi

Odlehlá oblast Libye nebyla v minulosti předmětem zájmu českých cestovatelů ani obchodníků. Prvním Čechem, který psal o Libyi, byl známý arabista profesor Alois Musil (1868–1944). V roce 1939 vydal knihu *Nová Libye*, která je politicko-obchodním průvodcem po zemi.

Za druhé světové války byla významnou událostí účast československých vojáků při obraně Tobrúku. Československé vojsko na Blízkém východě tvořil 4. pěší pluk - ve skutečnosti však pouze prapor. Dekretem britského hlavního stanu z 1. října 1940 byla stanovena organizační struktura tamních čs. ozbrojených jednotek a o měsíc později byla na jeho podkladě a podle rozkazu londýnského MNO ustavena Československá vojenská skupina na Středním východě. Velení praporu převzal pplk.

Klapálek. Tato vojska byla formálně součástí čs. brigády na Západě a měla být organizována po dohodě s britským velením na Středním východě podle zásad platných pro čs. pozemní vojska ve Velké Británii. Operačně ovšem spadala pod britskou pravomoc.

Rychlý postup v severní Africe a vítězství nad italskými fašisty umožnilo Britům ovládnout Kyrenaiku. Do této oblasti začal postupovat jako záloha čs. 11. prapor - Východní, který měl v té době 334 osob. Vojenská situace v severní Africe se však začala vyvíjet nepříznivě pro Velkou Británii - v Tripolsku se začal vyloďovat elitní německý Afrikakorps pod velením generála Rommela. Dne 4. dubna 1941 Němci obsadili Běngházi a 9. dubna obklíčili Tobrúk. Čs. pěší prapor, který v tu dobu získal další posily především ze Sovětského svazu a čítal

STUDIE A DOKUMENTY

v té době 627 příslušníků, byl rozmístěn na různých letištních základnách. Vzhledem k tomu, že situace byla kritická, byl vydán rozkaz hájit obležený Tobruk. Tobruk bránila 32. britská tanková brigáda, polská brigáda a některé další britské, australské a indické jednotky, jež spadaly pod velení 70. britské divize. Čs. vojenská jednotka byla přičleněna k polskému útvaru. Čs. 11. praporu byl vymezen obranný prostor v šířce asi 5,5 km po obou stranách výpadové silnice Tobruk-Derna. V týlu obrany zřídili čs. vojáci mj. i vlastní mechanické dílny, kde opravovali porouchaná vozidla a nejrůznější zbraně. Tobruk byl po 244 dnech obležení osvobozen. Koncem března 1942 byl 11. čs. prapor v Tobruku vystřídán jihoafrickou jednotkou. Boje v Tobruku si vyžádaly kolem sta padlých, zraněných a nezvěstných důstojníků a vojáků 11. čs. praporu. Na mezinárodním hřbitově v Tobruku je pochováno 19 čs. vojáků.

Odjezdem z Tobruku skončilo nejvýznamnější bojové období čs. vojenské jednotky na Středním východě a v severní Africe. Přestože naši vojáci nebyli nasazeni na hlavním úseku bojů a rovněž závěrečného osvobozovacího výpadu se zúčastnili jen ve druhém sledu, přispěli i oni svou měrou k obraně této důležité pevnosti a přístavu. Za úspěšnou bojovou činnost byla zástava čs. praporu z rozhodnutí prezidenta Beneše dne 1. července 1943 vyznamenána Čs. válečným křížem 1939; za statečnost v boji obdrželo 56 příslušníků praporu (11 z nich in memoriam) rovněž Čs. válečný kříž; 24 čs. medailí "Za chrabrost", 3 Britský válečný kříž, 3 Britskou válečnou medaili a 10 vojáků bylo vyznamenáno Polským válečným křížem.

Po druhé světové válce navštívil Libyi jen nepatrný počet Čechů a Slováků. Zmínky o nich jsou pouze sporadické a neúplné. Nejznámější je průjezd Miroslava

Zikmunda (1919–) a Jiřího Hanzelky (1920–2003) z Tuniska do Egypta přes libyjské teritorium v létě 1947 při své první cestě do Afriky.

Politické a obchodní vztahy do roku 1969

Obchodní styky předcházely stykům politickým. V roce 1948 činil obrat československo-libyjského obchodu 3,4 miliónu Kčs, pak klesl až na 0,1 miliónu Kčs v roce 1950 (z toho čs. vývoz 1948 činil 2,98 mil. a 1950 0,1 mil. Kčs). V obchodní výměně se zřetelně projevilo zhoršení politicko-hospodářských vztahů mezi Východem a Západem, začlenění Československa do sovětského bloku po převzetí moci Komunistickou stranou v Československu v únoru 1948 a počátek studené války. Československé obchodní styky s Libyí v 50. letech stagnovaly: čs. vývoz v roce 1950 činil 104 tis., 1955 celkem 217 tis. Kč, jednalo se vesměs o průmyslové spotřební zboží.

Libyjsští představitelé poprvé projevíli zájem o Československo v souvislosti s prodejem československých zbraní egyptskému revolučnímu vůdci Násirovi a kontaktovali československé tituláře v Káhiře a Londýně. Československá strana navrhla 11. listopadu 1956 navázání diplomatických styků, avšak diplomatické styky mezi Československem a Libyí byly navázány až 16. května 1960. Do Tripolisu přijel chargé d'affaires a prvním velvyslancem v Tripolisu se stal 19. prosince 1960 Dr. Zdeněk Eibl. Poměrně brzy ho vystřídal nový velvyslanec Ján Teluch, který odevzdal pověřovací listiny 16. října 1961 a v Tripolisu poté strávil téměř deset let (odjel v květnu 1970) a stal se svědkem svržení monarchie a revoluce Mu'ammara Qadhafiho z 1. září 1969.

Po navázání diplomatických styků se v 60. letech začal slibně rozvíjet vzájemný obchod: 1960 dosáhl 4 768 tisíc Kč (0,8 mil. USD), 1965 24 152 tis. a

1970 celkem 39 886 tisíc Kč (6,4 mil. USD). Dovozy se uskutečňovaly jen ve zcela výjimečných případech. Československo se účastnilo několikrát mezinárodního veletrhu v Tripolisu. V roce 1968 vyhrála společnost Strojexport v konkurenci osmi stavebních firem konkurs na stavbu silnice spojující města Nálút a Ghadámis. Tato silnice byla velmi důležitá pro využití nově objevených ropných zdrojů v libyjském vnitrozemí. Stavba silnice byla započata v roce 1969 a úspěšně dokončena v prvním čtvrtletí 1974.

Qadhdháfi a sovětský blok v 70. a 80. letech

Libyjský vůdce Mu'ammar Qadhdháfi se po revoluci z 1. září 1969 výrazně orientoval na egyptského prezidenta Násira, jenž udržoval výborné vztahy se zeměmi sovětského bloku včetně Československa a snažil se napomoci vztahům mezi Kremlem a Libíí. Likvidace vojenských amerických a brit-

ských základů zvýšila Qadhdháfiho kredit v očích Sovětského svazu. Značnou nedůvěru však způsobila libyjská podpora soudánského vůdce Nimajrího při likvidaci pokusu komunistických důstojníků o převrat v červenci 1971. Libyjská strana v únoru 1972 překvapivě vyslala do Moskvy početnou delegaci vedenou premiérem Džallúdem, která po desetidenním jednání podepsala smlouvu o přátelství a spolupráci. Po měsíci však vzájemné vztahy dramaticky ochladly poté, co Sovětský svaz podepsal obdobnou smlouvu s iráckým prezidentem Bakrem. Libyjsko-sovětské vztahy zůstávaly chladné mimo jiné i z toho důvodu, že Qadhdháfiho „*třetí mezinárodní teorie*“ sovětskému vedení vzdáleně připomínala maoismus. Situace se změnila po říjnové válce 1973.

Vzápětí po prudkém zhoršení vztahů Libye se sádátovským Egyptem se Qadhdháfiho zrak začal obracet

k Moskvě. Po návštěvě v Praze v únoru 1974 se premiér Džallúd v dubnu 1974 setkal v Paříži s Podgorným. Ve dnech 14. – 20. května 1974 Džallúd znovu navštívil Moskvu a uzavřel první sovětsko-libyjskou vojenskou dohodu, v jejímž důsledku do Libye přijela první skupina 2000 sovětských poradců. V květnu 1975 byla sice původně plánovaná Brežněvova návštěva nahrazena Kosyginovou návštěvou Libye, která byla završena podpisem řady dalších dohod o vojenských dodávkách v objemu 12 miliard dolarů. To byl začátek opravdového sblížení.

Sovětský přístup k libyjskému vůdci byl ryze pragmatický, neboť Libye na rozdíl od jiných zemí třetího světa platila za vojenskou pomoc hotově. Mezi oběma stranami panovaly zřetelné rozpory. Například nikdy mezi oběma zeměmi nebyla podepsána rutinní smlouva o přátelství a vzájemné pomoci. Sověti nebyli schopni politicky usměrnit

libyjského vůdce a těžko se s ním shodli na hodnocení konfliktů ve třetím světě. Proběhly sice společné námořní manévry v listopadu 1982, červenci 1983 a březnu 1984, avšak Sověti byli zklamáni, neboť Libye nebyla ochotna poskytnout sovětské flotile stálou námořní základnu. Sovětské ani jiné východoevropské firmy nebyly vybrány k realizaci prestižního projektu Velké umělé řeky, přestože Sověti měli zkušenosti s kladením dálkového plynového potrubí.

K výraznému ochlazení vzájemných vztahů došlo po nástupu Gorbačova. Nový sovětský vůdce neměl pochopení pro Qadhdháfiho avanturismus. Postupně se od Libye distancoval a sovětsko-libyjské vztahy se zúžily na čistý zbrojní obchod. Sověti nejen nepomohli Qadhdháfimu při americkém leteckém útoku v dubnu 1986, ale ani ho nevarovali. Účinně ho nepodpořili ani v konfliktu s americkým prezi-

dentem Reaganem ani v čadském konfliktu. Qadhdháfi na oplátku v létě 1991 přivítal pokus o svržení Gorbačova, což vedlo k dalšímu ochlazení libyjsko-sovětských i libyjsko-ruských vztahů. Libye dluží Rusku přibližně 3,7 miliardy USD za minulé zbrojní dodávky. Mezinárodní sankce zahrnovaly právě zbrojní embargo, což úplně zmrazilo nejdůležitější oblast libyjsko-ruských vztahů.

Československo - libyjské vztahy v letech 1969 – 1989

Československá zahraniční politika vůči Libyi do značné míry kopírovala přístup Sovětského svazu. Československá vláda vzápětí po revoluci uznala Qadhdháfiho režim dne 7. září 1969. Po krátkém působení velvyslance Dr. Zdeňka Jobánka (1922–1970), jenž vzápětí po převzetí zastupitelského úřadu zemřel, byl v letech 1971–74 velvyslancem v Tripolisu Štefan Uher. V těchto

letech však vztahy mezi oběma zeměmi stagnovaly.

K obratu v politických vztazích došlo počátkem roku 1974, kdy se na pohřbu francouzského prezidenta Pompidoua setkal premiér Džallúd s některými státníky, mezi nimi i s československým předsedou vlády Lubomírem ŠtrougaLEM. Džallúdova návštěva v Praze ve dnech 11. – 13. února 1974, spojená s podepsáním Obchodní dohody a Dohody o vědeckotechnické spolupráci, byla přelomem a jasným signálem zájmu libyjské strany o zlepšení vztahů se sovětským blokem. V květnu 1974 následovalo sovětsko-libyjské sblížení během Džallúdovy návštěvy v Moskvě. Hlavním cílem libyjského vedení bylo získat východní vojenskou techniku.

Politické vztahy mezi Libyí a Československem dosáhly vrcholu v druhé polovině 70. let. Po Kosyginově návštěvě v Libyi v květnu 1975, následovala Štrougalova návštěva v čele delegace v Tripolisu ve

dnech 13. – 15. října 1975. Qadhdháfi při jednání podobně jako Džallúd jevil především velký zájem o dodávky speciálního materiálu. Vyslovil přání uvítat v Tripolisu československého prezidenta Husáka a sdělil, že očekává písemné pozvání k návštěvě Moskvy. Přes původní nesouhlas předsednictva ÚV KSČ a zejména ideologa a Štrougalova rivala Vasila Bil'aka bylo za těchto okolností předáno pozvání libyjského vůdce k návštěvě Prahy, které pak bylo v únoru 1976 učiněno písemně. K úspěšnému průběhu návštěvy výrazně přispěl i nový velvyslanec Dr. Jozef Varholík (1934–), moskevský absolvent se znalostí arabštiny, jenž předal pověřovací listiny 2. prosince 1974 a působil v Libyi téměř šest let do podzimu 1980.

Poté docházelo k pravidelné výměně vládních návštěv, zahájené od roku 1976 rutinními delegacemi vyslanými na oslavu libyjské revoluce z 1. září.

K další plánované Džallúdově návštěvě Prahy došlo v květnu 1977, kdy byl přijat generálním tajemníkem KSČ a prezidentem Gustávem Husákem. Původně předpokládaná návštěva libyjského vůdce v Praze v červnu 1977 se však neuskutečnila z nejasných příčin, snad v důsledku Qadhdháfiho angažovanosti při budování nového systému džamáhírije. V prosinci téhož navštívil Libyi ministr zahraničí Chňoupek.

Vrchol vzájemných vztahů představovaly návštěvy hlav států. Ve dnech 20. – 23. června 1978 libyjský vůdce Mu'ammara Qadhdháfi v rámci své cesty po východní Evropě vykonal oficiální návštěvu v Praze. Prezident Husák vyznamenal libyjského vůdce Řádem Bílého lva I. třídy s řetězem. Část obsahu jednání je však doposud nepřístupná, avšak lze předpokládat, že se týkala vojenských dodávek. V rámci delegace totiž byl velitel armády Abú Bakr Júnis Džábir

a náčelník letectva generál Faradžání.

Ihned po skončení vrcholné návštěvy byla schválena další Štrougalova cesta do Libye, která se uskutečnila 5. – 7. února 1979. V perspektivě vztahů však existovaly různé pohledy obou stran. Československo se snažilo rozvinout spolupráci ve všech oblastech, zatímco libyjská strana kladla důraz výhradně na spolupráci ve vojenské oblasti. Praha chtěla rozvíjet obchod v civilní oblasti a zvýšit kulturní výměnu. Po pokusu Libye získat souhlas s výstavbou mešity v Československu, datovanému od Qadhdháfího návštěvy v Praze a připomenutému při Štrougalově návštěvě v Tripolisu v únoru 1979, a po Qadhdháfího dopisu z jara 1979, v němž vyzval, aby bylo jako svátek práce namísto 1. máje slaveno 1. září, tyto snahy z československé strany ustaly a omezily se na reciproční založení společností čs.-libyjské-

ho a libyjsko-československého přátelství.

Pro Československo znamenala vrchol v jeho vztazích s Libyí bezesporu návštěva prezidenta Gustáva Husáka v Tripolisu ve dnech 7. – 10. září 1981 v rámci jeho turné po některých afrických a blízko-východních zemích. V této době již v Libyi byl nový velvyslanec Dr. Václav Jurný, jenž v zemi setrval od října 1980 do srpna 1985. Následovalo podepsání významných smluvních dokumentů: Smlouva o přátelství a spolupráci (1983), Dlouhodobá mezivládní dohoda o spolupráci ve speciální oblasti (26. 11. 1984) a Dodatek k dlouhodobé mezivládní dohoda o spolupráci ve speciální oblasti (24. 11. 1985). Motorem vzájemných vztahů tak i nadále zůstával prodej relativně moderní československé vojenské techniky libyjské straně za platby v hotovosti a bez požadavků na slevu. Zahrnovala letadla L-29 Delfín, L-39 Albatros, tanky T-55 a

později T-72, bojová vozidla pěchoty, výcvik vojenských expertů zajišťovaný čs. vojenskou misí. Latentní rozpory však přetrvávaly, objevila se řada konzulárních případů, včetně údajné špionáže jednoho českého dělníka.

Obchodní vztahy s Libyí se od podepsání Obchodní dohody a Dohody o vědecké a technické spolupráci 13. 2. 1974 dynamicky rozvíjely. Čs. vývoz dosáhl v roce 1975 objemu 58,6 mil. USD a dále se zvyšoval ve speciální i civilní oblasti, takže v polovině 80. let dosahoval úrovně 200 mil. USD. Československé firmy (Omnipol, Strojexport) se podílely na výstavbě investičních projektů. K nejznámějším civilním projektům patřily silnice Jawsh-Nalut, silnice Saddada, infrastruktura v ocelárně v Misurátě a bytové jednotky v Tripolisu. V Libyi působilo velké množství čs. civilních i vojenských expertů, techniků, lékařů, zdravotního personálu i dělníků, v polovině 80. let

tvořilo čs. komunitu v Libyi kolem 4500 pracovníků.

V polovině 80. let nabyly vzájemné vztahy pragmatictější charakter a soustředily se zejména na vojenskou podporu Libye na obchodním základě. Když se nejprve sovětské a poté československé vedení ve druhé polovině 80. let začalo od Qadhdháfího opatrně distancovat, začaly se poznenáhlu zpoždovat i do té doby pravidelné libyjské platby v obchodu s Československem. Tyto problémy musel řešit nový velvyslanec Dr. Josef Skydánek, jenž v Libyi strávil léta 1985 až 1990. Po sametové revoluci 17. listopadu 1989 se charakter vzájemných politických vztahů výrazně změnil.

Československo a Libye v letech 1989 – 1992

Od roku 1990 a zejména po uvalení mezinárodních sankcí v roce 1992 politické vztahy výrazně ochably. Obchodní vztahy byly navíc zatíženy otázkou čs. pohledávek. Objem

STUDIE A DOKUMENTY

česko-libyjského obchodu dramaticky poklesl ze 74,7 mil. USD (1991) na 1 mil. (1993). Posledním československým velvyslancem v Libyi byl Alexandr Karych, jenž v zemi setrval po 1. lednu 1993 rovněž jako velvyslanec České repub-

liky.

Prof. PhDr. Eduard Gombár, CSc.,
ředitel Ústavu Blízkého východu,
Filozofická fakulta Univerzity
Karlovy v Praze

Snímek: Miroslav Houska, Tripolis
Staré Město



Úvod prof. J. Oliveria k vydané sbírce poezie Dža'fara Hajdara

Je mi potěšením uvést tuto novou sbírku veršů syrského básníka a literáta Dža'fara Hajdara, který již přes třicet let žije se svou rodinou v Praze, ale tvorbou je pevně spjat s kulturními a literárními tradicemi své arabské vlasti. Do Čech přijel roku 1977, v Brně absolvoval studium na technické univerzitě a získal titul inženýra. Jeho další životní dráhu však určila literatura, zejména poezie, k níž svým bytostným založením vždy směřoval.

Činnost, kterou zde Dža'far Hajdar rozvíjí, je velice bohatá a rozmanitá. Mnoho let pracuje jako překladatel na zastupitelských úřadech arabských států, vyučuje arabštinu v jazykové škole a koná přednášky v Praze a dalších českých městech o arabské poezii a kultuře. V Praze založil Arabské kulturní fórum a řídí jeho činnost. Se svým přítelem a někdejším velvyslancem Jemenské repub-

liky v Praze Muhammadem aš-Šarafim proslovil také řadu přednášek na Svobodné univerzitě v Berlíně a byl vítaným hostem v tamních arabských klubech, kde hovořil o arabské poezii a recitoval své básně. Zájemci o arabskou kulturu se s ním setkávají na mnoha kulturních akcích a literárních večírcích pořádaných na počest významných arabských básníků. V této souvislosti se nemohu nezmínit o jeho mimořádném řečnickém nadání a zvláště o tom, jak poutavě s osobitým temperamentem a s hlubokým zaujetím recituje své verše. Spolehlivá znalost českého jazyka mu umožnila poznávat hodnoty české poezie. Dža'far Hajdar čte se zájmem verše českých básníků a přeložil do arabštiny básně např. Viktora Dyka, Vítězslava Nezvala, Jaroslava Seiferta a dalších. V jeho domě bývají hosty při svých návštěvách Prahy významné osobnosti

arabské literatury. Na tato zajímavá a přátelská setkání pan Hajdar nikdy neopomene pozvat i naše arabisty. Měli jsme tak možnost seznámit se a hovořit např. s básníky aš-Šarafim a Adonisem a s palestinským spisovatelem al-Barghúthim. Ve svých přednáškách věnuje pan Hajdar pozornost také islámu a Koránu a snaží se objasnit svým posluchačům podstatu islámu a jeho morální zásady, zvláště jeho pojetí tolerance. K tomu účelu připravuje knihu Úvod do studia Koránu.

Dža'far Hajdar píše poezii již od svých šestnácti let. Tehdy začal uveřejňovat své verše v syrských novinách a časopisech. V Berlíně vydal dvě básnické sbírky: *Nafahát šámíja* a *A'údu ilajki* již roku 1998. Ze svých básní, které byly přeloženy do češtiny, uvádí jmenovitě Elegii na papeže. Na otázku, kteří básníci jsou mu nejbližší, odpovídá, že je to na prvním místě Nizár Qabbání. Váží si jej nejen pro jeho ryzí poetický

talent, ale i proto, že svými básněmi oslovil a silně zaujal široké čtenářské vrstvy, že je to básník vpravdě národní. Hlubokou vnitřní spřízněnost cítí s Badawím al-Džabalem. Jmenuje dále Nadíma Muhammada, 'Umara Abú Rišu a Muhammada aš-Šarafího. U Adonise obdivuje krásu jeho básnického výrazu a myšlenkovou hloubku jeho básní. Oceňuje také klasika nové arabské poezie, Muhammada Mahdího al-Džawáhirího, zvláště pro jeho čistý, bohatý jazyk. Má však velké pochopení i pro umělecké hodnoty staré arabské poezie a vyznává se ze svého obdivu k al-Mutanabbímu.

Básnická tvorba Dža'fara Hajdara vykazuje na rozdíl od většiny současných básníků rozmanitost forem. Hajdar užívá volného verše (*ši'r hurr*), ale píše i (*ši'r mursal*) a neváhá ani ztvárnit své verše ve formě klasické qasídy (*al-kalám al-mauzún al-muqaffá*). Odmítá omezovat spontánnost svého básnického projevu apriorně

KULTURA

stanovenou formou. Jeho básně mají převážně lyrický nebo lyrickoepický charakter. Tematické spektrum této jeho sbírky je široké. Jsou zde verše milostné, elegické (maráthí na Nizára Qabbáního a Mahmúda Darwíše), vzpomínkové (Damašek, rodná vesnice), oslavné a příležitostné (básně věnované přátelům a jejich rodinám). Zvláštní skupinu tvoří básně sociálně meditativního rázu, pro něž autor volí výstižný výraz "pozvání ke svobodě". Jsou namířeny proti zastaralým, škodlivým formám myšlení a jednání v různých oblastech života.

Závěrem bych chtěl popřát čtenářům, aby jim tato sbírka poskytla hluboký citový a

estetický zážitek.

Prof. PhDr. Jaroslav Oliverius, CSc.,
profesor, Ústav Blízkého východu,
Filozofická fakulta Univerzity
Karlovy v Praze

Snímek: Miroslav Prokeš, Dža'afar
Hajdar při přednesu poezie



Hanzelka & Zikmund - fotografie z Iráku 1960 - výstava v historických prostorách Valdštejnského paláce v Praze

Historické prostory Valdštejnského paláce, senátu ČR, otevřely české veřejnosti v prvních dvou dubnových týdnech výjimečnou výstavu fotografií. U příležitosti návštěvy irácké parlamentní delegace zde byla instalována výstava fotografií z Iráku roku 1960 cestovatelů Hanzelky a Zikmunda.

Vernisáže se zúčastnil Usáma Nudžajfi, předseda iráckého parlamentu, který Miroslavu Zikmundovi předal jako dar vázu s iráckými motivy. V úvodu vernisáže vystoupil rovněž Milan Štěch, předseda Senátu ČR, dále Bronislava Tomášová, velvyslankyně ČR v Iráku,

Alena Gajdůšková, místopředsedkyně Senátu ČR, o historii Iráku promluvil Eduard Gombár, ředitel Ústavu Blízkého východu a Afriky. Přítomný cestovatel Miroslav Zikmund dříve než pozval přítomné k prohlídce snímků, vzpomněl, že se „v málokteré zemi cítili tak dobře a tak bezpečně jako v Iráku“, a popřál Iráčanům, aby se klid na práci a bezpečnost opět vrátily do jejich každodenního života.

S Miroslavem Zikmundem při prohlídce výstavy, M. Houska a E. Gombár



Festival arabské kultury v Plzni

Ve dnech 1. až 9. dubna 2011 proběhl na devíti místech v centru Plzně již 2. ročník FESTIVALU ARABSKÉ KULTURY pořádaný studenty a přednášejícími Katedry Blízkovýchodních studií při Filozofické fakultě Západočeské univerzity v Plzni ve spolupráci s panem Charifem Bahbouhem a nakladatelstvím Dar Ibn Rushd.

Letošní několikadenní exkurs do arabského a muslimského světa se nesl „v tónech loutny a rebabu“. Cílem festivalu bylo představit širší veřejnosti arabský svět jinak, než jak to činí média nebo turističtí průvodci, a současně poukázat na opomíjené krásy regionu, který skýtá bezpočet obdivuhodných pokladů v podobě kulturního a historického dědictví.

Na pestrém festivalovém programu pro veřejnost se podíleli učitelé, umělci, arabisté, orientalisté a odborníci z domova i ze zahraničí.

Společnost česko-arabská i letos aktivně přispěla k úspěchu projektu. Naši členové vystoupili na poetických a hudebních večerech, na seminářích. V rámci doprovodných byla ve Smetanově síni Vědecké knihovny představena plzeňská veřejnosti výstava fotografií POMOC ČESKÉ REPUBLIKY PŘI ZÁCHRANĚ KULTURNÍHO DĚDICTVÍ IRÁKU. Snímky Miroslava Housky zachycují práci specialistů české restaurátorské společnosti GEMA ART GROUP a.s. na projektu stabilizace a konzervace minaretu Choli (13. stol.) v Erbilu, hlavním městě iráckého regionu Kurdistan.

Tato výstava bude instalována i v Praze na veletrhu Svět knihy 2011.

Mgr. Miroslav Houska,
Společnost česko-arabská

<http://www.arabfest-plzen.cz/events.php>

KULTURA



Citadela v Erbilu hlavním městě iráckého Kurdistanu (nahore)
Vernisáž výstavy v Plzni (dole)



Současná situace v arabském světě a úkoly Nadace Anny Lindhové

Nárůst aktivity proreformních hnutí v arabském světě na počátku roku 2011, jehož cílem byla většinou demokratická přeměna politických systémů a řešení palčivých sociálních a ekonomických otázek, přerostl ve dvě revoluce v Egyptě a Tunisku. Hlavní hybnou silou revolucí byla mládež do 25 let, která tvoří asi 60 % současného obyvatelstva arabských zemí a pociťuje nejvíce sociální dopady současné krize. Klíčová byla především revoluce v Egyptě, který je sídlem Ligy arabských států a také Nadace Anny Lindhové pro dialog kultur ve Středomoří ALF. Bezpečnostní situace byla natolik vážná, že činnost sekretariátu ALF v Alexandrii byla ochromena a personál musel být evakuován. Ke stabilitě nepřispívala ani část egyptských médií, jenž rozpoutala xenofobní kampaň proti "cizí přítomnosti" v zemi.

Po odstoupení prezidenta Mubáranka se situace částečně stabilizovala a sekretariát obnovil svou činnost na místě. Nicméně situace je i nadále nejistá a nikdo nedokáže přesně odhadnout další vývoj. Právní statut ALF byl sice precizně smluvně zajištěn, ale nebyl připraven scénář pro krizovou situaci, která náhle nastala.

Nadace ve svém prohlášení z 13. 2. ocenila úsilí především mladých, arabských lidí během revolučních událostí, které bylo orientováno na naplnění ideálů sociální spravedlnosti, důstojnosti a svobody, jenž jsou též neměnnými hodnotami ALF. Solidaritu s arabským lidem vyjádřily i národní NGO sítě, včetně té české. Základním cílem ALF nadále zůstalo posilování občanské společnosti s přihlédnutím k novým požadavkům doby. Revoluční změny, které proběhly a dosud probíhají v oblasti jižního Středomoří, budou mít prav-

děpodobně zásadní dopad na dosavadní zaměření a činnost euro-středomořského partnerství a jižní, středomořské dimenze evropské sousedské politiky. K moci se demokratickou cestou dostanou možná takové politické síly, které budou vyžadovat revizi celého procesu a jeho přizpůsobení novým podmínkám. Opět se možná obnoví diskuse o začlenění islámských, menšinových a malých, nezávislých NGO do sítě ALF už proto, že se aktivně podílely na revolučním procesu v arabském světě. Zpráva ALF-Gallupova ústavu v roce 2010, zkoumající a porovnávající hodnotové preference respondentů z EU a jižního Středomoří, potvrdila sílící pocit islámské identity v islámských zemích, což se může projevit i ve volebních preferencích. Evropská komise v jednom z posledních dokumentů konstatovala, že potřeba reformního procesu bude určována zájmem jednotlivých národních států a nebude vnucována zvnějšku. EU je

připravena všemožně napomáhat při prosazování reforem. Čelní představitelé, experti ze sítě Euromesco, navrhli v únoru přehodnocení neoliberálního charakteru dosavadních reforem v jižním Středomoří s doporučením více reflektovat skutečné potřeby regionu. Jordánský princ Hasan II. doporučil, aby se EU a Západ jako celek zbavili zvyku řešit složité problémy, konflikty tradičním využíváním “real politics” a “politiky dvojích standardů”. Tato praxe vyvolávala rozčarování a odpor v arabském světě toužícím po spravedlnosti a důstojnosti. Ozývají se i radikální hlasy požadující začít prosazovat úplně nový model spolupráce, protože současný již nevyhovuje změněné situaci. EU i ALF by měly každopádně preferovat mírové, politické řešení společenských rozporů před vojenskou silou a pomáhat reformním silám.

Role, kterou hraje euro-středomořská síť nevládních

INFORMACE

organizací ALF, se v důsledku vývoje událostí výrazně zvýšila. Evropský parlament schválil 17. 2. 2011 rezoluci, v níž vyzval Unii pro Středomoří a Nadaci Anny Lindhové, aby s ohledem na mobilizující se občanskou společnost v arabských zemích hrály mnohem aktivnější roli v podpoře demokracie a lidských práv ve středomořské oblasti. ALF bude o něco podobného usilovat během přípravy svého tříletého strategického programu na období let 2011–2014, který byl projednáván od listopadu 2010 v rámci Board of Governors (ALF-EU).

Klíčovým strategickým úkolem se jeví potřeba propojit kulturní dialog s lidskými právy, rozvojem, ekologickými faktory a úsilím o mír. Bude třeba posilovat mezikulturní solidaritu, zajímat se o občanská práva a větší zapojení občanské společnosti. Velkou roli budou hrát diskusní aktivity v rámci Fóra ALF, jehož činnost byla zahájena v roce

2010. V mnohem větším měřítku do těchto aktivit budou zapojeny národní sítě ALF. Bude zahájeno druhé kolo výzkumů v euro - středomořském prostoru, které bude zakončeno vydáním druhé zprávy ALF-Gallupova ústavu o hodnotových preferencích v zemích Euromedu. Třetím úkolem bude dokončit úspěšně střednědobé projekty schválené ALF v roce 2010.

Jménem české sítě si dovoluji proto požádat všechny členské organizace české sítě ALF, aby se zapojily aktivně do činnosti, ať již prostřednictvím nové euro-středomořské kampaně ALF nebo Fóra, realizací individuálních akcí, projektů a přispěly tak k naplnění výše zmíněných cílů ALF.

PhDr. Jaroslav Bureš,
vedoucí české sítě ALF v ČR



Zamyšlení nad problémem ústavnosti případného zákonného zákazu nošení burky (příp. i šátku) při jednání v úředním styku v České republice

Problém nošení burky při úředním styku není v České republice tak aktuální otázkou jako např. ve Francii a Itálii. Nicméně, i u nás žije muslimská komunita, která dodržuje zásady své víry - islámu. A významnou součástí této víry jsou také striktní pravidla zahalování. Ta se však týkají nejen muslimských žen, ale i mužů. Zahalování těla, v tomto případě muslimské ženy, je třeba dodržovat především ve veřejném styku. Podívejme se, co říká definice o tomto typu oděvu. Burka je oděv ženy islámského vyznání, nosí se jen v některých oblastech. Zakrývá celé tělo i s obličejem. Je nošena na veřejnosti na běžném denním oblečení. Svléká se, až když se žena vrátí domů nebo vstoupí do svatyně. Některé směry islámu považují burku za minimum patřičného (cudného) oděvu ženy na veřejnosti – jde ale o jejich vlastní (a de facto vzhledem k celému islámu extrémní) výklad mnohem

méně konkrétních pasáží v Koránu. Nošena je především v Afgánistánu, Íránu, Pákistánu, Bangladéši, Spojených arabských emirátech a Indii.

Dále se nosí také niqáb, to je závoj zakrývající obličej mimo oči. Niqáb bývá často zaměňován s burkou - pojmenování závisí hlavně na zeměpisné oblasti. Podle některých islámských učenců je niqáb povinností (fard), zatímco jiní jeho nošení považují pouze za chvályhodný čin (mustahabb). V Saúdské Arábii nosí ženy abáju (většinou černý plášť zakrývající celou postavu) a šátek zakrývající vlasy - zvaný hidžáb. To je termín pocházející z arabského slova *hadžaba*, což znamená skryta pohledům, zahalena. Jedná se o roušku, kterou si muslimka zakrývá vlasy a krk.

Nošení burky a obdobných typů oděvu nevyplývá přímo z Koránu, v něm se jen uvádí,

že ženy by se neměly dávat cizím na odiv, měly by chodit zahaleny a také je stanoveno, které části ženského těla by neměly být vidět. Súra 33:59 ženám doporučuje cudnost: „Proroku, řekni manželkám svým, dcerám svým i věřícím ženám, aby přitahovaly k sobě své závoje! A toto bude nejvhodnější k tomu, aby byly poznány a nebyly uráženy.“

Toto fundamentalisté vykládají jako výzvu k zahalování obličejů. Ve skutečnosti je to ale doporučení, aby ženy nenosily otevřené a vyzývavé šaty. Stejně tak súra 24 an-Nūr (Světlo), ája 30–31 doporučuje zahalování řader „Řekni věřícím ženám, aby cudně klopily zrak a střežily svá pohlaví a nedávaly na odiv své ozdoby kromě těch, jež jsou viditelné. A nechť spustí závoje své na řadra svá.“ Žena je zde vyzývána, aby neobnažovala svou postavu a aby se neukazovala neoblečená. Verš 31 dále stanoví, kterým osobám smějí ukazovat své „ozdoby“. Je to manžel, blízcí příbuzní, služeb-

né a děti do věku, než získají znalost o sexu. Slovo „zīna“ (ozdoba) je označení jak pro přirozenou krásu, tak umělou ozdobu. Dále se ve stejné sůře - ája č. 60 praví, že se starší ženy, které už nejsou sexuálně atraktivní, nemusí zahalovat: „A není hřichem pro starší ženy, které již nemají naději na sňatek, jestliže odloží své oděvy, aniž ovšem staví na odiv ozdoby své. Však zdrží-li se toho, bude to pro ně vhodnější.“ Nejvíce se však zahalují právě starší ženy.

Jako důvod zahalování bývá nejčastěji uvedena ochrana ženy před muži, kteří díky tomu, že ji vidí zahalenou, potlačí snáze svůj chtíč, a proto jednají se ženou jako s osobností. Zahalování je ale výmyslem až pozdějších dob, v arabských zemích nebylo zvykem, aby se ženy zahalovaly, přišlo v době turecké nadvlády nad Sýrií (od r. 1516) a v Egyptě (1517). Ženy se zahalovaly samy a dobrovolně, aby se chránily před znásilněním a odvrácením členy

janičárské armády do harému nebo „karahánu“. Slovo karachána - bordel - je tureckého původu.

Povinnost nosit šátek není všude stejná. V různých lokalitách se od sebe liší - někde je to vyžadováno a jinde není; je například běžné v mešitách (a v dalších islámských zařízeních), že je hidžáb po ženách vyžadován. Povinně jej pak ženy musejí nosit v Saúdské Arábii, Íránu a Afghánistánu (pokud jej nemají nasazen, hrozí jim trest od náboženské policie). Zde je i běžnou součástí uniformy, například policejních, či školních.

Způsob a názvy zahalování muslimek se odlišuje podle lokality. Například v Íránu se nosí čádor, to je velký šál ve tvaru půlměsíce ovitý kolem ramen, čela a brady, který ponechává volné jen oči, nos a ústa, připomíná někdejší hábity jeptišek. Pokud však věřící muslimka žije v sekulární zemi, v tomto případě v České republice, zahalování burkou, resp.

niqábem může působit určité problémy v úředním styku. Nevýhodou burky je, že znemožňuje identifikaci při právních úkonech. Jak by se ale mělo v takových případech postupovat? Zakázat nošení burky v úředním styku? A v případě, že by byla zakázána zákonem, není to v rozporu s Listinou základních práv a svobod ústavy ČR? Má vůbec takový postup oporu v ústavě? Z hlediska ústavnosti případného zákonného zákazu nošení burky ve veřejném styku najdeme jak argumenty pro, tak proti zákazu státní mocí. Čl. 2 Listiny základních práv a svobod Ústavy České republiky říká: (1) „Stát je založen na demokratických hodnotách a nesmí se vázat ani na výlučnou ideologii, ani na náboženské vyznání.“ (2) „Státní moc lze uplatňovat jen v případech a v mezích stanovených zákonem, a to způsobem, který zákon stanoví.“

(3) „Každý může činit, co není zákonem zakázáno, a nikdo nesmí být nucen činit, co

zákon neukládá.“ Výše uvedený článek tedy určitou možnost uplatnění státní moci připouští. Hned další článek Listiny ale stanovuje: Čl. 3 Zákaz diskriminace (1) „Základní práva a svobody se zaručují všem bez rozdílu pohlaví, rasy, barvy pleti, jazyka, víry a náboženství, polického či jiného smýšlení, národního nebo sociálního původu, příslušnosti k národnostní nebo etnické menšině, majetku, rodu nebo jiného postavení.“ Zde se již dostávají do konfliktu základní práva a svobody - tedy i právo nosit oblečení předepsané vírou s praktickou potřebou identifikace při úředním jednání v sekulárním státě - tedy v České republice.

Jak vlastně řeší problém identifikace zahalených žen - muslimek v islámských zemích na úřadech? Tam muž zastupuje rodinu na veřejnosti, zatímco hlavní povinností ženy je starat se o dům a rodinu. Co se týče pobytu a pohybu ženy na veřejnosti, jsou na ni kladena různá omezení - měla by být

doprovázena mužským příbuzným, mít patřičné zahalení atd. Způsob života je tam tedy jiný, a se zahalením žen se počítá i v praktickém životě. I když ani zde se modernizace nezastavila, a v některých zemích se zavádějí nové úřední postupy. Například v Saúdské Arábii - již od roku 2009 zde mají i ženy občanské průkazy s fotografií (v mnoha arabských zemích musí být tvář na fotografii vidět, ale může mít na hlavě šátek). Předtím byly evidovány na tzv. rodinném listě poručníka. Ženy tady však nesmějí řídit automobily.

Ale například v Malajsii je situace odlišná. Muslimské ženy v Malajsii pracují na všech pozicích a téměř ve všech zaměstnáních a auta jich řídí stejně tolik, jako téměř v každé evropské zemi. A pro ty z žen, které se zahalují (navíc jen symbolicky), neznamená islám nějakou překážku v životě.

Pokud jde nošení šátku u nás, zde už je situace složitější. Především je otázka, proč by měl být někomu zakazován

šátek, který nosí někdy jen symbolicky, aby dal najevo své morální zásady, důstojnost a víru, lásku k Bohu atd. V případě zákazu by zde bylo těžké jednoznačně odlišit, kdy je šátek náboženským symbolem, ochranou proti chladu, slunci, či módním doplňkem. Případný zákaz nošení šátku nemá žádné praktické opodstatnění, protože je vidět obličej - na rozdíl od burky - a zákaz už se blíží diskriminaci viz (čl. 15, odst. 2) „Svoboda myšlení, svědomí a náboženského vyznání je zaručena. Každý má právo změnit své náboženství nebo víru anebo být bez náboženského vyznání.“

Případný zákaz by odporoval i čl. 16 odst. 1. „Každý má právo svobodně projevovat své náboženství nebo víru buď sám nebo společně s jinými, soukromě nebo veřejně, bohoslužbou, vyučováním, náboženskými úkony nebo zachováváním obřadu.“

Na druhou stranu je zde čl. 16, odst. 4. „Výkon těchto práv

může být omezen zákonem, jde-li o opatření v demokratické společnosti nezbytná pro ochranu veřejné bezpečnosti a pořádku, zdraví a mravnosti nebo práv a svobod druhých.“ Nicméně, otázka nošení šátku už rozhodně s bezpečností a prevencí kriminality nesouvisí. Proto se nabízí otázka, z jakého důvodu by někomu mohl vadit šátek, který má zakrývat vlasy.

Vzhledem k tomu, že striktní pravidla zahalování a oblékání se týkají i mužů – muslimů, vnučuje se otázka, která souvisí s čl. 4. Listiny - Zákonná omezení. (1) „Povinnosti mohou být ukládány toliko na základě zákona a v jeho mezích a jen při zachování základních práv a svobod.“ (3) „Zákonná omezení základních práv a svobod musí platit stejně pro všechny případy, které splňují stanovené podmínky.“ Jestliže zákonné omezení platí pro všechny stejně, a bylo by případně ženám zakazováno nošení náboženského symbolu,

resp. zahalení, potom by dle článku 4. odst. 3 a čl. 3 odst. 1 o „zaručení základních práv bez rozdílu pohlaví“, totéž mělo být uplatněno i pro muže. A také pro všechny společenské skupiny. Jak by to ale v praxi fungovalo? Neumím si představit, že by přijeli vládní představitelé na státní návštěvu (muži) a na letišti z nich začnou rvát *dišdaš* - (bílý hábit sahající až ke kotníkům), a *qutr* – (bílý nebo červenobílý šátek na hlavě, který je připevněn pomocí černého kroužku). Totéž s některými diplomaty nebo na ně se to nevztahuje, když mají imunitu?

V České republice je situace jiná než v některých jiných evropských zemích, kde již mají s muslimskou otázkou větší zkušenosti. Například v 60milionové Itálii nyní žije necelý milion muslimů – většina z nich jsou přistěhovalci ze severní Afriky, především z Maroka, ale také ze Somálska, kolem 120 tisíc se v Itálii narodilo. V Itálii se rozhořel spor o právo muslimských žen

na nošení tradičních oděvů, které zahalují tvář i celé tělo. V celé Itálii platí zákaz takového zahalování těla a obličeje, které by znemožňovalo identifikaci. Pozornost vzbudil proto prefekt z města Treviso nedaleko Benátek, který i navzdory tomu, povolil nošení burky s tím, že „nošení burky je zvyk založený na určitých kulturních a náboženských aspektech, a ženy ji tedy mohou klidně nosit, kromě případů, kdy budou požádány o prokázání totožnosti,“ citoval prefekta deník La Tribuna.

Největší muslimská komunita žije ve Francii, kde platí zákaz užívání náboženských symbolů (tedy i burky nebo muslimského šátku) ve školách a veřejných institucích. Je zvláštní, jak donedávna banální záležitost, jakou je "muslimský šátek", zde zastínila sebevětší politické a bezpečnostní problémy. Prosadit poměrně přísný zákon, který by úplně zakázal nošení burky na veřejnosti, se snaží také v Nizozemsku.

Shrnutí: V současnosti někteří rádoby-osvoboditelé muslimských žen dávají rovnítko mezi odhalování a svobodu. Nutí ženy, aby se vzdaly šátku a tedy i jedné ze zásad své víry.

Když se ale podíváme sebekriticky do naší nedávné minulosti, zjistíme, že problém odhalování žen u nás byl také. Přinesla ho doba zavádění občanských průkazů s fotografiemi, kdy mnohé věřící, především venkovské ženy, odmítaly sundat šátky a ukázat vlasy.¹

Pokrývka hlavy byla základním znakem vdané ženy (čepce, šátky) a bylo nemyslitelné, že by se objevila na veřejnosti bez ní. Měla různé podoby, které se lišily podle regionu, módy nebo společenského postavení (šátky na venkově, ve městě spíš kloboučky se závojem). Postupem času se stávala stále více jen symbolickou. Přesto i generace mých prarodičů nevyšla bez pokrývky hlavy na veřejnost. Tato tradice zmizela až za socialismu - doby nesvobody.

Rozbití tradiční společnosti založené na náboženství a rodině přinesly jak extrémně pravicové, tak extrémně levicové totalitní režimy. Na troskách, které z této tradiční společnosti zbyly, pak postavily svůj monopol na pravdu.

Neměli bychom na to zapomínat.

Dana Horká,
nakladatelství Dar Ibn Rushd,
autorka je studentkou politologie a
mezinárodních vztahů na Cevro
Institutu v Praze

Použitá literatura:

1. Ústava ČR
2. Listina ZLPS
3. [www.\(Lidové noviny\)](http://www.Lidove.noviny)
4. Šurūq: Maktaba 'l-Malik °Abdu'l °azīz al-°Āma. Ṭabi°a ṭānija mu°addala, 2008 m.
5. <http://www.cdk.cz/ts/clanky/66/rozchod-s-nabozenstvim-od-totalitnich-rezimu-k-lidskym-pravum/>
6. Korán, súra 24:30,31,60; súra 33:59

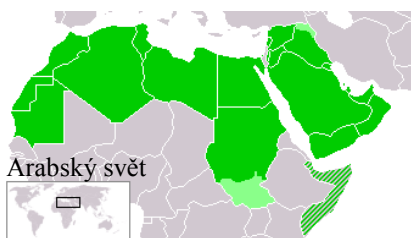
¹ Bylo to v roce 1939 za německé okupace, kdy byla nařízením říšského protektora Konstantina von Neuratha zavedena první povinná občanská legitimace u nás, tzv. Kennkarta (doslova: poznávací karta).

Svéráz arabské demokracie

Blízký východ již delší dobu prochází stagnací, která ohrožuje nejen vlastní region, ale i celý svět. Potřebná reforma a obrození v arabském světě by měly vést k liberalizaci ekonomik včetně jejich osvobození od hegemonie státu a klientelistických struktur, k osvobození muslimských společností od těžkopádné byrokracie a korupce, ke garanci politických, etnických a kulturních svobod; zároveň by měly přinést posílení postavení žen ve společnosti a větší zapojení mladší generace do politiky. Blízký východ potřebuje garanci občanských svobod, včetně práva všech občanů na svobodu projevu. Blízkému východu chybí nezbytné kroky k něčemu, co bychom mohli nazvat arabským obrozením; tedy obrozením občanského principu, který by již nebyl potlačován strachem z autority a zneužívání moci.

Nutným prvkem vyspělé politiky v tomto regionu je vytvoření skutečného strukturálně-funkčního rámce pro fungování politických stran, který by zajišťoval mj. i svobodu shromažďování. Islámská společnost potřebuje vlastní, doma vypěstovaný model vládnutí. Za takový považuji model, který by primárně respektoval základní lidská práva. Pokud se na ně bude v muslimských zemích pamatovat, a to včetně záruky svobody projevu a dodržování práv žen a menšin, aniž by realizace ostatních každodenních aktivit byla v rozporu se základními principy islámu, dospěje se podle mého názoru k rozvinutí domácí varianty vládnutí, která bude zcela schopna plnit své funkce a rozhodně bude cennější, než pokus o implantaci západních receptů. Neodvážil bych se nazvat takový model vládnutí demokracií ani islámskou demokracií, nýbrž moderním islám-

ským modelem vládnutí. Souhlasím s názorem, že náboženské sebepotvrzení v muslimských společnostech je samo součástí modernizace těchto společností a nevylučuje v dlouhodobém horizontu kompromis s univerzálními principy západní kultury, jako je svoboda a demokracie. Každopádně institucionální podoba zavádění demokratických principů bude velmi specifická a je zřejmé, že se bude v mnohém velmi lišit od evropských modelů.



Myslím si, že v islámském prostředí demokracie vždy bude spíše hybridní demokracií než liberální v západním slova smyslu. Vznik demokracie bude potřebovat nutnou dávku sekularizace, která je při zrodu liberální demokracie nezastupi-

telná a neopominutelná. Domnívám se, že zavádět liberální demokracii v islámské společnosti za současných podmínek je téměř nemyslitelné. Podle mého názoru má islám své vlastní ideové hodnoty, vycházející z jeho duchovního dědictví. Demokracie je neslučitelná s religiózním výkladem islámu, a islámský svět dosud nemá s demokracií téměř žádné zkušenosti. Je zřejmé, že muslimové nepovažují demokracii za vlastní hodnotu, nýbrž importovanou. Její původ nemá arabské ani islámské kořeny. Za současných podmínek pojem islámská demokracie je mýtus. Islám nezná demokracii a demokracie nezná islám. Islám a demokracie mají rozporuplné podstaty a jejich sloučení vždy vyústí buď zánikem jedné z nich, nebo narozením hybrida ve stavu agónie.

Ing. Mansoor Maitah, Ph.D.,
Provozně ekonomická fakulta, Česká
zemědělská univerzita Praha a Klub
přátel Jordánska